

АМЕЛИ НОТОМБ КОЗМЕТИКА НА ВРАГА

Превод от френски: Светла Лекарска, 2009

chitanka.info

Козметичен жест — мъжът пригладя косите си с длан. Трябваше да изглежда добре, за да срещне жертвата си по всички правила на играта.

Когато стюардесата съобщи, че по технически причини полетът се отлага за неопределено време, нервите на Жером Ангюст и без това бяха пред скъсване.

„Само това липсваше“, помисли той.

Мразеше летищата — перспективата да остане в чакалнята, без даже да знае още колко, го отчайваше. Той извади от чантата си книга и се нахвърли върху съдържанието ѝ.

— Добър ден, господине — каза му някой подчертано любезно.

Жером Ангюст едва откъсна поглед и отговори с машинална учтивост.

Мъжът седна до него.

— Колко досадни са тези закъснения, нали?

— Да — промърмори Ангюст.

— Поне да знае човек колко ще чака, че да се организира.

Жером Ангюст кимна с глава в знак на съгласие.

— Хубава ли е книгата ви? — попита непознатият.

„Как можа ми се натресе този досадник“, помисли Жером.

— Хм — каза той, което значеше „Оставете ме на мира“.

— Блазе ви, че можете да четете на публично място. Аз не мога.

„И затова безпокоиш хората, които могат“, въздъхна вътрешно Ангюст.

— Мразя летищата — подхвана пак мъжът. („Аз също, а сега още повече“, помисли Жером). — Наивниците си мислят, че на летищата се срещат с пътници. Каква романтична грешка! Знаете ли що за хора са всички тези?

— Досадници? — процеди този, който се опитваше да чете.

— Не — каза другият, без да помисли, че може би става дума за него. — Това са служебни пътувания. Служебните пътувания са отрицание на пътуването и би трябвало да се наричат с друга дума: „преместване в пространството на търговци“. Не мислите ли, че е по-правилно?

— Аз пътувам по служба — наблегна Ангюст с надеждата, че това ще накара непознатия да се извини.

— Не е нужно да уточнявате, господине, това се вижда.

„Нагъл отгоре на всичко!“, възнегодува вътрешно Жером.

И тъй като учтивостта вече беше нарушена, той реши, че също има право да не се съобразява с нея.

— Господине, тъй като изглежда още не сте разбрали, държа да ви кажа, че нямам желание да разговарям с вас.

— Защо? — попита невинно непознатият.

— Виждате, че чета.

— Не, господине.

— Моля?

— Вие не четете. Може би си мислите, че четете, но четенето е друго нещо.

— Вижте, не желая да слушам задълбочени разсъждения за четенето. Вие ме нервирате. Даже и да не чета, не бих искал да говоря с вас.

— Когато някой чете, това винаги се забелязва. Този, който наистина чете, не е тук, а вие сте тук, господине.

— Ако знаехте колко само съжалявам за това. Особено откакто се появихте вие.

— Да, животът е изпълнен с малки неудобства, поради което става ненормален. Не метафизичните проблеми, а незначителните неприятности са признак за абсурдността на съществуването.

— Господине, вашата евтина философия защо не си я...

— Спазвайте благоприличието, моля.

— А вие?

— Тексел. Текстор Тексел.

— Какви ги дрънкате?

— Съгласете се, че е по-лесно да се разговаря с човек, чието име ни е известно.

— Нали ви казах, че не искам да разговарям с вас!

— Защо сте толкова агресивен, господин Жером Ангюст?

— Откъде знаете името ми?

— От етикетчето, закачено на куфара ви. Виждам и адреса.

Ангюст въздъхна.

— Добре, какво искате?

— Нищо. Да поговорим.

— Хората, които искат да говорят, ме ужасяват.

— Съжалявам. Трудно ще ми попречите. Не е забранено да се говори.

Нападнатият се надигна и отиде да седне на петдесетина метра по-далече. Напразно. Досадникът го последва и се настани до него.

Жером отново се премести, избирайки този път едно свободно място между двама души с мисълта, че така ще бъде необезпокояван. Това обаче не смути преследвача му, който застана прав срещу него и подхвана отново атаката.

— Да не би да имате професионални проблеми?

— Смятате да ми говорите пред хората?

— Какво лошо има?

Ангюст се завърна на предишното си място — след като не можеше да се отърве от тази напаст, поне да избегне зрителите.

— Имате ли професионални проблеми? — повтори Тексел.

— Излишно е да ми задавате въпроси. Няма да отговарям.

— Защо?

— Не мога да ви попреча да говорите, защото това не е забранено. Вие пък не можете да ме накарате да отговарям, тъй като това не е задължително.

— Все пак ми отговаряте.

— Само за да ви стане ясно.

— Тогава ще ви говоря за себе си.

— Така и предполагам.

— Както вече ви казах, името ми е Тексел. Текстор Тексел.

— Съжалявам.

— Защото името ми изглежда странно?

— Съжалявам, че ви срещнах, господине.

— Не намирам името ми да е странно. Тексел е фамилно име като всяко друго и издава холандския ми произход. Даже звучи добре. Тексел. Какво ще кажете?

— Нищо.

— Разбира се, Текстор е доста по-необичайно, но пък има благородна същност. Знаете ли, че това е едно от многобройните малки имена на Гьоте?

— Горкият.

— Не, не. Не е чак толкова зле. Текстор.

— Обидно е не името, а това, че има нещо общо с вас.

— Възприема се като некрасиво, но като се замислиш, виждаш, че идва от „текст“ — дума, която намирам за безупречна. Според вас каква може да е етимологията на името Текстор?

— Наказание?

— Да не би да имате гузна съвест? — попита мъжът и странно се усмихна.

— Никак даже. Няма справедливост — винаги страдат невинните.

— Както и да е, не познахте. Текстор идва от „текст“.

— Да знаехте само колко ми е безразлично.

— Думата текст идва от латинския глагол „texere“, който означава „тъка“. И действително, текстът е преди всичко тъкан от думи. Интересно, нали?

— Следователно, името ви значи тъкач.

— Бих избрал по-извисения смисъл на „редактор“: този, който тъче текста. Жалко, че не съм писател.

— Жалко, наистина. Поне щяхте да драскате по хартията вместо да досаждате на непознати хора с вашите глупости.

— Така че малкото ми име си е съвсем хубаво. Всъщност, проблемът се явява при свързването му с фамилното ми име. Трябва да се признае, че Текстор Тексел звучи лошо.

— Напълно ви подхожда.

— Текстор Тексел — подхвана пак мъжът, наблягайки на труднопроизносимото повтарящо се „кс“. — Питам се какви ли мисли са се въртели в главите на моите родители, че да ме нарекат така.

— Трябвало е да ги попитате.

— Те починаха, когато бях на четири години, и ми оставиха в наследство тази загадъчна самоличност като послание, което трябва да разгадавам.

— Разгадавайте го без мен.

— Текстор Тексел... С времето, когато свикнеш да произнасяш тези сложни звуци, преставаш да ги възприемаш като нехармонични. Даже намирам известна фонетична красота в това особено име: Текстор Тексел, Текстор Тексел, Текстор...

— Няма ли да спрете тази гаргара?

— Във всеки случай, както пише лингвистът Гюстав Гийом, „Нещата, които гаят ухото, радват душата“.

— Какво да направи човек срещу вашата порода? Може би да се заключи в тоалетната?

— Напразно би било, господине. Намираме се на летище. Тоалетните нямат звукова изолация. Аз ще вървя след вас и ще

продължава да ви говоря през вратата.

— Защо правите всичко това?

— Защото така ми се иска. Винаги правя това, които искам.

— А аз имам желание да ви разбия сурата.

— Нямате късмет, законът го забранява. Аз например харесвам позволените нападения. Най-забавното е, че жертвите нямат право да се защитават.

— Нямате ли и по-висши амбиции в живота?

— Не.

— Аз пък имам.

— Не е вярно.

— Откъде знаете?

— Вие сте бизнесмен. Амбициите ви се изразяват в цифри, в пари. Жалка работа.

— Поне не досаждам на другите.

— Сигурно все пак вредите някому.

— И така да е, кой сте вие, че да ми отправяте упреци?

— Аз съм Тексел. Текстор Тексел.

— Разбрахме вече.

— Холандец съм.

— Летищният холандец. След като нямам късмета да срещна летящия...

— Летящият холандец е най-обикновен новак. Един нещастен романтик, който само въздиша по жени.

— Докато вие по мъже?

— Зависи от вдъхновението ми. Вие например ме вдъхновявате много, господин Ангюст. Не приличате на бизнесмен. Въпреки усилията ви, не ми изглеждате чак толкова зает. Това ми прави силно впечатление.

— Лъжете се, действително съм зает.

— Така бихте искали да мислите. Но вашата среда не е успяла да убие у вас младия човек, отворен към света и изгарящ от любопитство.

— Хората от вашия тип винаги мислят, че другите се интересуват от тях.

— Лошото е, че имат право.

— Хайде тогава, опитайте се да ме заинтригувате. Така и времето ще мине по-бързо.

Жером затвори книгата и кръстоса ръце. Втрени се в натрапника, като че ли той беше проповедник.

— Казвам се Тексел. Текстор Тексел.

— Това да не е някакъв припев?

— Холандец съм.

— Да не мислите, че съм забравил?

— Ако ме прекъсвате така, няма да стигнем далеч.

— Не съм сигурен, че искам да стигна далеч с вас.

— Да знаехте само колко си струва да ме опознаете по-добре. Достатъчно е да ви разкажа няколко епизода от моя живот, за да ви убедя в това. Например, когато бях малък, извърших убийство.

— Моля?

— Бях на осем години. В моя клас имаше едно момче, което се казваше Франк. То беше очарователно, добро, хубаво, приветливо. Не беше първо по успех, но все пак оценките му бяха добри, особено по гимнастика — а това е най-важното, за да спечелиш симпатиите на тази възраст. Всички го обожаваша.

— Но не и вие, разбира се.

— Не можех да го понасям. Налага се да уточня, че бях доста хилав и последен по гимнастика. Нямах приятели.

— Виж ти! — усмихна се Ангюст. — На осем години и вече отхвърлен.

— Не че не полагах усилия. Отчаяно се опитвах да направя впечатление, да бъда симпатичен и забавен, но не успях.

— Нищо не се е променило.

— От това омразата ми към Франк нарастваше още повече. Тогава все още вярвах в Бога. Една неделя вечер започнах да се моля в леглото. Дяволска молитва: молах Господ да убие момчето, което ненавиждах. Часове наред го умолявах с всички сили.

— Досещам се какво следва.

— На другия ден учителката влезе в клас с много тъжна физиономия. Разплакана, тя ни съобщи, че Франк е починал през нощта от необяснима сърдечна криза.

— И разбира се, вие повярвахте, че е заради вас.

— Така беше. Как иначе това здраво момче би получило сърдечна криза?

— Ако ставаше толкова лесно, нямаше да останат много живи на тази земя.

— Децата започнаха да плачат. Изговориха се дежурните фрази: „Винаги си отиват най-добрите“, и така нататък. А през това време аз си мислех: „Очевидно! Щях ли да си дам толкова зор, ако не ставаше дума да се отървем от най-добрия сред нас“.

— Значи си мислите, че сте в пряка връзка с бога? Вие май никога не изпитвате съмнения.

— Първо се почувствах като победоносец: бях успял. Най-после този Франк щеше да престане да ми трови живота. Постепенно обаче разбрах, че неговата смърт не ми помага да стана по-симпатичен на другите. Останах си грозното патенце. Смятах, че просто ми е било нужно празно пространство, за да бъда забелязан. Каква грешка! Забравиха Франк, но аз не заех неговото място.

— Не е чудно. Не може да се каже, че имате неотразим чар.

— Малко по малко започнах да изпитвам угризения. Ако бях станал по-популярен, нямаше да съжалявам за това престъпление. Но вече бях убеден, че съм убил Франк напразно, и се укорявах за това.

— И от тогава скитате по летищата и натоварватے непознати с вашите разкажания.

— Чакайте, не е така просто. Срамувах се, но не чак дотам, че да страдам.

— Все пак с остатъка от някакъв здрав разум сигурно сте знаели, че не сте могли да бъдете причина за неговата смърт.

— Лъжете се. Никога не съм се съмнявал в моята вина. Но съзнанието ми не беше подготвено за тази ситуация. Знаете ли, възрастните учат децата си да поздравяват дамите на улицата и да не си бъркат в носа, но не да не убиват другарчетата си в училище. Щях да съм по-гузен, ако бях откраднал бонбони от някой магазин.

— След като сега вече не вярвате в Бога, как може все още да вярвате, че сте причината за смъртта на Франк?

— Няма по-силно нещо от духа, изпълнен с вяра. Все едно дали има или няма Господ. Моята молитва беше толкова силна и убедителна, наистина можеше да отнеме човешки живот. Загубих тази сила, когато престанах да вярвам.

— И по-добре, след като нещата стоят така.

— Да. Затова и следващото ми убийство не беше така лесно.

— Значи има продължение?

— Само първата смърт има значение. Това е един от проблемите, свързани с чувството за вина — при убийство то не се натрупва. Да убиеш сто човека не е по-тежко престъпление, отколкото да убиеш един-единствен. Така че след като убиеш веднъж, не виждаш причини да спреш дотам.

— Ами да, защо да се лишаваме от малките удоволствия на живота?

— Виждам, че не ме взимате на сериозно. Подигравате ми се.

— Като имам предвид какво наричате убийство, нямам чувството, че пред мен стои голям престъпник.

— Прав сте, не съм голям престъпник. Аз съм един незначителен жалък престъпник.

— Харесват ми тези прояви на трезво мислене.

— Давате ли си сметка — убил съм само двама души.

— Посредствена цифра. Човек трябва да бъде по-амбициозен, господине.

— Споделям мнението ви. Родил съм се за велики идеи, но демонът на гузната съвест ми попречи да стана великото същество, което трябваше да стана.

— Демонът на гузната съвест? Мислех, че става дума за дребно угризенийце.

— За убийството на Франк, да. Но по-късно вината ме облада напълно.

— Заради второто убийство? Как го извършихте? С магия?

— Грешите, като ми се подигравате. Вината дойде едновременно със загубата на вярата в Бога. Всъщност вие вярващ ли сте?

— Не, никой от моето семейство не е вярващ.

— Странно е как хората говорят за вярата като за хемофилия. Моите родители не вярваха в нищо, но на мен това не ми попречи да стана вярващ.

— За да станете накрая като родителите си — вече не вярвате в нищо.

— Да, но това се дължи на един умствен инцидент, който можеше и да не се случи, но промени целия ми живот.

— Да не би да сте получили удар по главата?

— Нещо подобно. Бях на дванайсет и половина години. Живеех при баба и дядо. Вкъщи имахме три котки. Моето задължение беше да им приготвям храната. Трябваше да отварям рибни консерви и да ги смесвам със сварен ориз. Това дълбоко ме отвращаваше. От миризмата и вида на консервираната риба ми се повдигаше. Освен това не можех просто да изсипя рибата, а трябваше да я намачкам на ситно и да я смеси добре с ориза, иначе котките не я ядяха. Налагаше се да мачкам храната с пръсти. Въпреки че затварях очи, всеки път, когато докосвах рибните парчета и варения ориз, се намирах на ръба на припадъка и това мацкане с пръсти направо ме поболяваше.

— Дотук разбирам.

— Години наред вършех тази работа, но един ден се случи немислимото. Бях, значи, на дванайсет и половина и както мачках храната, отворих очи. Едва се въздържах да не повърна. И тогава, без да знам защо, взех малко храна в пръстите си, сложих я в устата си и я преглътнах.

— Каква гадост.

— Тъкмо обратното. Стори ми се, че никога не съм ял нещо по-вкусно. А бях кльощаво, капризно дете и вечно ме хранеха насила. Ето че сега набивах от рибната каша за животните и примлясквах от удоволствие. Смутен от това, което правех, не спирах да тъпча в устата си шепа след шепа от гадната рибна помия. Трите котки вцепенени наблюдаваха как дажбата им изчезва в моя стомах. Бях по-ужасен и от тях — изведнъж разбрах, че между мен и котките няма никаква разлика. Чувствах, че не ям по собствено желание, а под натиска на някаква върховна сила. Ометох всичко до последното парченце. Котките останаха гладни този ден. Те бяха единствените свидетели на моето падение.

— Странна е тази история.

— Това е една ужасна история, заради която си изгубих вярата.

— Като човек, който не е вярващ, не разбирам как това, че котешката храна ви е харесала, може да ви накара да се усъмните в съществуването на Господ.

— Господине, храната за котки не ми харесваше! Някакъв враг вътре в мен ме принуди да я изям. И този вътрешен враг, останал скрит до момента, изведнъж се оказа хиляди пъти по-могъщ от Господ и

направи така, че да загубя вяра не в неговото съществуване, а в силата му.

— Значи все още вярвате, че Господ съществува?

— Да, след като непрекъснато се обръщам към него с обиди.

— Защо го обиждате?

— За да го накарам да реагира. Но не се получава. Той понася оскърбленията ми без достойнство. Хората имат повече характер от него. Той е един слабак. Сам виждаше как го обиждам, а той продължава да мълчи.

— Какво искате да направи? Да ви метне някоя гръмотевица?

— Бъркате го със Зевс, господине.

— Добре де, да не би да искате да ви залее с дъжд от скакалци или с водите на Червено море?

— Подигравайте се вие. Трябва да знаете, че е страшно тежко да си дадеш сметка за безсилието на Господ и за страшната мощ на вътрешния враг. Човек си мисли, че един добър господар бди над главата му, а изведнъж разбира, че го владее зловец тиран, настанил се в корема му.

— Хайде, хайде. Не е чак толкова страшно да хапнеш котешка храна.

— Да не би да ви се е случвало?

— Не.

— Тогава откъде знаете? Ужасно е да се натъпчеш с котешка храна. Първо, защото тя е противна. И второ, защото после се мразиш. Гледаш се в огледалото и си казваш: „Това хлапе изплюска храната на котките“. И знаеш, че си подвластен на тъмна и противна сила, която се кикоти от дъното на стомаха ти.

— Дяволът?

— Наричайте го както си искате.

— Все ми е едно. Не вярвам в Бога, значи не вярвам и в дявола.

— Аз вярвам във врага. Доказателствата за съществуването на Господ са слаби, а тези за мощта му — още по-неубедителни. Доказателствата за съществуването на вътрешния враг са неопровержими, а за силата на властта му — направо смазващи. Вярвам, че го има, защото всеки ден и всяка нощ го срещам по пътя си. Той руши отвътре всичко, което си струва да бъде разрушено. Той показва колко крехка е всяка реалност. Той показва низостта ни и

низостта на нашите приятели. Един прекрасен ден той си намира повод да ни изтезава. Кара ни да се отвращаваме от себе си. Когато зърнем небесното лице на някоя непозната, той бърза да ни покаже смъртта, която се съдържа в красотата.

— Понякога пък се натрапва с досадните си приказки, докато четем книга на някое летище.

— Да. За вас това е той. Но съществуването му не трябва да се търси извън вас. Виждате го да седи до вас, но той е у вас, вътре в главата ви, в стомаха ви и ви пречи да четете.

— Не, господине. Аз нямам вътрешен враг. Моят враг, съвсем реален, е извън мен. Това сте вие.

— Щом така ти харесва. Аз знам, че той е вътре в мен и ме кара да се чувствам виновен.

— За какво?

— Че не съм му попречил да ме обсеби.

— Досаждате ми само защото преди трийсет години сте яли котешка храна. Вие сте като зараза, господине. За такива като вас има лекари.

— Не съм дошъл при вас, за да ме лекувате. Дошъл съм да ви разболея.

— Това забавлява ли ви?

— Очарова ме.

— И защо трябваше да изберете мен?

— Нямате си късмет, скъпи.

— Добре поне че си давате сметка за това.

— Въпреки това, смятам, че няма да съжалявате. В живота има и спасителни нещастия.

— Учудващо е как досадниците винаги си намират оправдания. Лю Ксюн нарича това „пледоарията на комара“ — не му стига, че мъчително ви хапе, а и отвратително ви бръмчи в ухото, за да ви набие в мозъка: „Хапя те, но то е за твое добро“. Поне да го правеше беззвучно.

— Аналогията с комара е подходяща. И от мен ще ви остане един сърбеж.

— Да разбирам ли, че ще ме оставите на мира? Давате ми надежда. Мога ли да знам кога смятате да си тръгнете?

— Когато изпълня мисията си с вас.

— Вие имате мисия по отношение на мен? Да не би да се вземате и за пророк? Във всеки случай знайте, че нямам никаква нужда от вашите поучения.

— Тогава имате нужда само да ви разболея.

— Защо едно здраво същество да има нужда да бъде разболявано?

— Първо, вие не сте здрав. Сам знаете, че не всичко у вас е наред. Затова имате нужда да бъдете болен. Паскал има един текст с прекрасно заглавие: *Молитва към Бога за правилна употреба на болестите*. Защото болестта наистина може да се употребява правилно. Но за това е необходимо да се разболееш. Аз съм тук, за да ви направя тази услуга.

— Много мило. Запазете си този подарък, и без това няма да ви се отблагодаря.

— Разберете, че нямате никакъв шанс да оздравеете без моя помощ поради старата аксиома: без болест няма оздравяване.

— От какво искате да се излекувам?

— Защо се самозаблуждавате? Вие сте много зле, Жером Ангюст.

— Откъде знаете?

— Знам много неща.

— Да не би да работите за тайните служби?

— Моята мисия е прекалено тайна за тайните служби.

— Кой сте вие?

— Името ми е Тексел. Текстор Тексел.

— Пак се започва.

— Холандец съм.

Жером Ангюст запуши ушите си с длани. Така не чуваше друг шум освен онзи, който идваше от вътрешността на черепа му — приличаше на далечния глух грохот, който долавяме на спирката на метрото, преди още да се зададе композицията. Не беше неприятно. През това време устните на досадника продължаваха да се движат. „Трябва да е луд — помисли си жертвата. — Говори даже когато знае, че не мога да го чуя. Изпаднал е в логорея. Защо ли се усмихва като победител? Аз съм победителят, след като не го чувам. Аз трябва да се усмихвам. Но защо той продължава да се усмихва, пък аз не мога?“

Минаха няколко минути. Скоро Ангюст разбра защо Тексел се усмихва — ръцете му започнаха да отмаляват, отначало леко, после непоносимо. Жером никога не бе държал ушите си толкова време запушени, така че това страдание му беше непознато. Неговият мъчител обаче сигурно знаеше нещо за прогресивното настъпване на този спазъм при жертвите. „Сигурно не съм първият, който си запушва ушите пред развеселения му поглед. Той се усмихва, защото има опит и знае, че няма да издържа дълго така. Какъв боклук! Планетата е населена с извратени типове!“

Ангюст имаше чувството, че раменете му ще се разпаднат. Болеше го прекалено много. Отвратен, той свали ръце с гримаса на облекчение.

— Е, да — просто каза холандецът.

— Всичките ви жертви правят така, нали?

— Дори и да бяхте първият, щях да знам какво изпитвате. Не сте ли чували за разпятието? От какво страда и умира разпнатият според вас? Да не би да мислите, че е заради невинните пирони в дланите и краката? Не, заради положението на ръцете. За разлика от някои млекопитаещи като ленивеца например, човекът не е замислен така, че да издържи дълго в подобна поза — ако държат насила ръцете му дълго време вдигнати, той умира. Е, малко преувеличавам — всъщност умира от задушаване, когато го провесят за ръцете му. Нямахме да умрете, но непременно щяхте да се почувствате зле. Сам виждате, нищо не ми убягва. Не оставям нищо на случайността. Защото според вас атакувам слуха ви? Не само защото е законно, а и защото слухът представлява най-слабата човешка защита. Окото е защитено от клепача. Против лошата миризма е достатъчно да си запушиш носа — безболезнен жест, даже и да продължи дълго. От неприятния вкус можеш да се отървеш с въздържания, които не са забранени. А срещу физическото натрапничество си има закони — можеш да извикате полицията, ако някой се домогва физически до теб против волята ти. Човешкото същество има една-единствена слаба точка — ухото.

— Не е вярно. Съществуват тапи за запушване на ушите.

— Да, голямо човешко откритие. Обаче вие не носите такива тапи в куфара, нали?

— На летището има аптека. Мога да изтичам да си купя.

— Клети приятелю, не се ли досещате, че преди да дойда при вас, изкупих всички тапи. Като ви казвам, че за всичко съм помислил! Искате ли да знаете какво ви разказвах, докато си бяхте запушили ушите?

— Не.

— Няма значение, все пак ще ви го кажа. Разправях, че човешкото тяло е като цитадела, а сетивата са вратите към нея. Най-слабо се охранява ухото. Затова се провалихте.

— Един провал без победа на вражеския лагер. Не виждам какво сте спечелили.

— Не бързайте толкова. Имаме още време. Тия чакания по летищата са безкрайни. Ако не бях аз, щяхте все още да се преструвате, че четете книга. Имам толкова много да ви разказвам.

— За вашето измислено убийство и за котешката храна? Наистина ли мислите, че някой може да се интересува от подобни блудкави истории?

— Една история се разказва най-добре, като се започне от началото, не е ли така? На дванайсет години и половина, като последица от поглъщането на котешката храна, загубих вярата си в Бога и открих един враг: самия себе си, по-точно вътрешния враг, който се мотае някъде из червата на всеки от нас. Това промени моя свят. До този момент бях бледо и слабовато сираче, което кротко си живееше с баба и дядо. Изведнъж станах измъчено, потиснато същество и започнах да плюскам, сякаш са ме държали в затвор.

— Котешки храни?

— Не само. Храната на баба ми и дядо ми също. Поглъщах всяко ядене, което ме отвращаваше.

— В това отношение Холандия е доста подходящо място.

— Да, така че ядях много.

— А не сте дебел.

— Изгарям всичко от безпокойство. Нищо не се е променило от моето юношество досега — все така се огъвам под тежестта на вината.

— Вина, но за какво?

— Да не би да си мислите, че болните от вина имат сериозни причини за нещастията си? Моят вътрешен враг се възползва от котешката храна, за да се появи в живота ми, но можеше да си намери и други поводи. Когато ни е дадено да страдаме от чувство за вина, не

е задължително да има за какво да се самоукоряваме. Това чувство винаги ще си пробие път. То е предопределеност, янсенизъм — още едно холандско изобретение.

— Като фъстъченото масло и други чудовищни неща.

— Обичам фъстъчено масло.

— Това не ме учудва.

— Най-вече обичам янсенизма. Една толкова несправедлива доктрина не може да не ми хареса. Тази теория е жестоко откровена — като любовта.

— Като си помисля само как кисна на това летище и се оставям да ми досаждат янсенисти.

— Кой знае, и това може да е предопределено. Възможно е целият ви живот дотук да е бил устремен към едно-единствено нещо — да ме срещнете.

— Кълна се, че не е.

— Кой сте вие, че да твърдите това със сигурност?

— И други важни неща са се случвали в живота ми.

— Например?

— Нямам желание да говоря с вас за това.

— Напразно. Ще ви науча на един важен принцип, Жером Ангюст. Единственият начин да ме накарате да мълча, е да говорите. Не забравяйте това, то може да ви спаси.

— От какво да ме спаси?

— Ще видите. Говорете ми за вашата жена, господине.

— Откъде знаете, че съм женен? Не нося халка.

— Току-що ми го казахте. Така че говорете ми за нея.

— Изключено.

— Защо?

— Нямам никакво желание да говоря за нея.

— Правя си извода, че не я обичате.

— Обичам я!

— Не, хората, които обичат, винаги говорят с охота за обекта на чувствата си.

— Вие пък откъде знаете? Сигурен съм, че не обичате никого.

— Обичам.

— Говорете тогава за вашата любов.

— Обичам една прекрасна жена.

— Тогава какво правите тук? Непростимо е да не сте с нея. Губите си времето да досаждате на непознати вместо да бъдете с нея.

— Тя не ме обича.

— Опитайте се да ѝ харесате.

— Вече опитах.

— Упорствайте!

— Няма смисъл.

— Малодушен сте.

— Знам, че няма да постигна нищо.

— А се осмелявате да претендирате, че я обичате.

— Тя е мъртва.

— А!

Лицето на Жером помрачня. Той замлъкна.

— Когато я срещнах, беше още жива. Правя това уточнение, тъй като има мъже, които могат да обичат само мъртви жени. По-удобно е да обичаш някого, когото никога не си виждал жив. Аз обаче я обичах жива. Тя беше по-жива от другите. И днес даже е по-жива от всички останали.

Тишина.

— Не гледайте така нещастно, Жером Ангюст.

— Прав сте, какво от това, че жена ви е мъртва.

— Не съм казвал, че ми е жена.

— Значи положението въобще не е трагично.

— Да не би да го намирате за забавно?

— Какво точно искате? Нали вие ми казахте да не гледам нещастно?

— Разграничавайте нюансите, моля.

— Повече дума няма да кажа.

— Още по-зле за вас. Срещнах тази жена преди двайсет години.

И двамата бяхме на по двайсет. За първи път ме привличаше момиче. Преди това съзнанието ми беше замъглено от комплекса ми за вина. Живеех саможиво, страдах, самоанализирах се, хранех се с разни ужаси и следях ефекта им върху анатомията ми, външният свят все по-малко ме интересуваше. Баба ми и дядо ми починаха и ми оставиха нищожно наследство, което не стигаше, за да бъда богат, но беше достатъчно, за да се храня лошо до края на живота ми. Отдалечавах се

все повече и повече от човешкия род. По цели дни четях Паскал и търсех гадости за ядене.

— А трите котки?

— Умряха, без да оставят поколение. В продължение на няколко месеца довършвах рибните консерви, които баба и дядо бяха складирали за тях. Когато запасите свършиха и Холандия ми омръзна, заминах за Париж, настаних се недалеч от Пор-Роял.

— Френската кухня беше ли достатъчно отвратителна за вас?

— Да, в Париж се яде лошо, така че намерих как да задоволявам нуждите си. В Париж срещнах най-красивото момиче на света.

— Започват баналностите. Нека да отгатна: срещнахте се случайно в Люксембургската градина.

— Не, на гробищата.

— На Пер Лашез. Класика!

— Не. На гробищата на Монмартър. Намирам за многозначително това, че я срещнах сред трупове.

— Не познавам тези гробища.

— Най-хубавите парижки гробища. Доста по-пусти от Пер Лашез. Открих един гроб, който ме трогна до сълзи. Не знам кой е погребан там. Върху самия надгробен камък има статуя на сломено младо момиче с наведена глава. Лицето ѝ не се вижда и ще остане завинаги непознато. Очертани са само полуголият и свенлив силует, грациозният гръб, финото стъпало на крака, деликатната шия. Зелената патина е обвила фигурата като в смъртна прегръдка.

— Зловещо.

— Не, очарователно! Още повече че в един и същи момент видях и статуята, и хубавото младо момиче с подобен силует. В гръб човек можеше да ги обърка. Като че ли младата девойка знаеше, че ще я сполети бърза смърт, и беше дошла да съзерцава собствената си статуя върху собствения си гроб. Всъщност, за да я заговоря, я попитах дали не е позирала за статуята. Почувствах, че веднага я отблъснах.

— Как само я разбирам.

— Защо?

— Защото и на мен не ми харесвате. Освен това сте ѝ задали въпрос, който издава лошия ви вкус.

— Но защо? Младото момиче от статуята беше пленително.

— Да, но е било поставено върху гроб.

— Е и? В смъртта няма нищо неприлично. Както и да е, момичето сигурно ме е намерило за нелеп, така че не ми отговори нищо. Междувременно съзрях лицето ѝ. Бях потресен. Най-загадъчното нещо на света е човешкото лице. Особено някои лица: сбор от черти и погледи, който изведнъж се превръща в уникална реалност, в най-великата загадка на вселената, и ти жадно се вторачваш в това лице, сякаш върху него е изписано върховното послание. Не е необходимо да ви я описвам — ако ви кажа, че косите ѝ бяха кестеняви, а очите ѝ сини, това ще ви помогне ли да си я представите? Толкова ме дразнят романите с техните задължителни описания на героинята, които не ни спестяват нито един цвят, като че ли цветът има някакво значение. Всъщност, ако тя беше руса с кафяви очи, това не би променило нищо. Да се опише красотата на лицето ѝ е все едно човек да изрази с думи величието на една соната или на една кантата. Но някоя соната или канта биха мигли да ни кажат нещо за лицето ѝ. Нещастieto на тези, които се сблъскват с подобна мистерия, е в това, че после вече нищо не може да ги заинтригува.

— Този път ви разбирам.

— И дотук свършва общото между нас, тъй като не бихте могли да проумеете какво изпитва човек, когато е отхвърлен от лицето на своя живот. Вие имате онова, което се нарича приятна външност. Вие не знаете какво е да умираш от жажда и да не можеш да пиеш от водата, която е пред очите ти — прелестна, спасителна, толкова близо. Току-що си преминал през пустинята, но нямаш право да пиеш, защото водата не те харесва. Като че ли има право на мнение! Какво нахалство! Важното е, че аз съм жаден за нея, а не обратното, нали?

— Това е аргумент на насилник.

— Не знаете колко сте прав.

— Моля?

— В началото на нашия разговор ви казах, че върша само това, което ми се иска. Така стана и преди 20 години.

— На гробищата?

— Кое ви шокира: мястото или постъпката?

— Всичко.

— За първи път в живота си желаех някого. Нямах право да пропусна такъв случай. Естествено бих предпочел да не я бях изнасилвал.

— В условно наклонение звучи още по-противно.

— Добре. Много съм доволен, че я изнасих.

— Трябваше да смените формата, а не смисъла.

— Едното върви с другото. Освен това е вярно: наистина за нищо не съжалявам.

— Значи изпитвате чувство за вина заради котешката храна, а изнасилването не ви вдъхва угризения?

— Точно така, защото за разлика от храната за котки, изнасилването беше хубаво. Гробищата на Монмартър са пълни с паметници, които приличат на умалени католически катедрали. Четирима души могат спокойно да застанат вътре прави. А ние бяхме само двама, аз не съм пълен, а тя беше слаба като вейка. Замъкнах я насил в един от тези мавзолеи, запуших устата ѝ с ръка.

— И там я изнасихте?

— Не. Само я скрих. Беше към пет часа следобед. Трябваше да изчакам още час до затварянето на гробищата. Винаги се бях питал какво ли е да те затворят за цяла една нощ на такова място. Сега знам. Притиснах до гърдите си моята бъдеща жертва. Тя се бореше, но нямаше много сили. Страхът ѝ ме омайваше.

— Трябва ли да слушам всичко това?

— Няма друг начин, драги. И тя нямаше избор. Чухме пазачите да подканят последните посетители. Скоро настъпи тишина, в която се долавяше само дишането на мъртвите. Тогава махнах ръка от устата ѝ. Казах ѝ, че може да вика, ако иска, но че никой няма да я чуе. Понеже беше интелигентна, тя не се развика.

— Точно така, една интелигентна жена се оставя любезно да я изнасилат.

— А, не. Опита се да избяга. Как само бързо бягаше! Гоних я. Това страшно ми хареса. Накрая я настигнах и я съборих на земята. Усещах лудия ѝ ужас и това също ми хареса. Беше през октомври, нощите се захлаждаха. Обладах я върху нападалата шума. Аз бях девствен, тя — не. Въздухът беше остър, тя се съпротивляваше, мястото беше прекрасно, жертвата ми — разкошна. Бях във възторг. Какъв спомен!

— Защо трябва да слушам всичко това?

— На разсъмване я скрих отново в една от миниатюрните катедрали. Изчаках пазачите да отворят гробищата и да има хора по

алеите. Тогава казах на момичето, че ще излезем заедно и че само ако понечи да извика за помощ, ще ѝ счупя главата.

— Много мило.

— Ръка за ръка напуснахме гробищата. Тя вървеше като мъртва.

— Мръсен некрофил.

— Не. Аз ѝ подарих живота.

— Каква доблест.

— Когато бяхме вече извън гробищата, на улица „Рашел“, я попитах как се казва. Тя се изплю в лицето ми. Казах ѝ, че я обичам прекалено много, за да я наричам плюнка.

— Вие сте направо романтик.

— Взех портфейла ѝ, но в него нямаше никакъв документ за самоличност. Казах ѝ, че няма право да се движи без документи. Тя ми предложи да я отведе в полицията.

— Не ѝ е липсвало чувство за хумор.

— Разбрах накъде бие.

— Сериозно? Каква съобразителност.

— Струва ми се, че долових подигравка във вашата забележка.

— Нима? Не бих си го позволил.

— Попитах я докъде да я придружа. Тя каза: „До никъде“. Странно момиче, а?

— Да, странно е как жертвата няма желание да бъде мила с палача.

— Можеше все пак да си даде сметка за любовта ми!

— След вашите нежни доказателства.

— Побягна, щом ѝ се отдаде възможност. Този път не можах да я стигна. Изчезна в града и повече не я открих.

— Колко жалко. След такова хубаво начало.

— Бях луд от любов и от щастие.

— По какви причини се чувствахте щастлив?

— Беше ми се случило нещо голямо.

— Нещо голямо? Едно долно изнасилване.

— Не съм ви искал мнението.

— А какво точно искате?

— Да ме изслушате.

— За тази работа има психиатри.

— Защо да ходя при психиатър, като по летищата е пълно със скучаещи хора, готови да ме изслушат? Започнах да я търся навсякъде. Отначало ходех често на гробищата в Монмартр с надеждата, че ще се появи там. Но тя не дойде.

— Направо не разбирам как така не е имала желание да се върне на мястото на изнасилването си.

— Да, като че ли това ѝ е оставило лош спомен.

— Сериозно ли говорите?

— Да.

— Значи сте толкова болен, че смятате, че е могло да ѝ хареса?

— Изнасилването ласкае жените. То доказва, че някой е готов да наруши закона заради неотразимата им съблазнителност.

— Закона. Само това повтаряте. Да не би да мислите, че тази нещастна жена е мислила за закона, когато сте я... Заслужавате да ви изнасилват, за да разберете.

— Много бих искал. За жалост, май никой няма такова желание.

— Това учудва ли ви?

— Да не би да съм грозен?

— Не чак толкова. Проблемът не е там.

— Тогава къде е?

— Не сте ли забелязали в какви взаимоотношения влизате с хората? Единственото, на което сте способен, е насилието. Изнасилили сте първото момиче, което сте пожелали. А когато ви се прище да разговаряте с някого, например с мен, вие се натрапвате. Това също е изнасилване, не тъй гнусно, но все пак... Никога ли не ви е хрумвало да установите човешки отношения с някой, който да е съгласен?

— Не.

— А!

— Какво може да ми даде съгласието на другия?

— Много неща.

— По-конкретно, моля.

— Опитайте и ще видите.

— Късно е. Вече съм на четирийсет години. И в любовта, и в приятелството никой не ме е харесвал. Никога не съм предизвиквал даже най-обикновена симпатия.

— Постарайте се да станете привлекателен.

— Защо да се старая? Доволен съм от себе си. Изнасилването ми хареса. Харесва ми да се натрапвам. Да се стараят онези, които не са доволни от съдбата си.

— А интересува ли ви какво мислят вашите жертви?

— Безразлично ми е.

— Така си и мислех. Неспособен сте да се поставите на мястото на другите. Това е типично за хората, които като малки не са били обичани.

— Виждате ли, че нямам нужда от психиатър. И вие можете да свършите работа.

— Това са елементарни неща.

— Наистина мисля, че родителите ми не са ме обичали. Те умряха, когато бях на четири години, и нямам никакви спомени. Самоубиха се, а когато някой обича детето си, той не се самоубива. Намерили ги обесени един до друг на гредата в хола.

— Защо са се самоубили?

— Няма обяснение. Не са оставили никакво писмо. Баба ми и дядо ми никога не разбраха защо.

— Би трябвало да ви съчувствам, но не се получава.

— Много правилно. Няма място за съчувствие към мен.

— Изнасилвачите ме изпълват с отвращение.

— Извършил съм само едно изнасилване. Това стига ли, за да се превърна в изнасилвач?

— А вие какво си мислите? Че трябва първо да се достигне известно количество, за да си заслужиш определението? То е като с убийството — достатъчно е едно, за да си убиец.

— Забавно нещо е езикът. Миг преди изнасилването съм бил човешко същество, миг след това — изнасилвач.

— Ужасява ме, че намирате това за забавно.

— Поне си останах един предан изнасилвач — не само че повече не съм изнасилвал, но дори не съм докосвал жена. Това си остана единственото ми сексуално изживяване.

— Каква награда за жертвата!

— Само това ли намирате да кажете?

— Изобщо не се учудвам, че човек като вас няма сексуален живот.

— Не мислите ли, че въздържанието ми е романтично?

— Не съм виждал по-неромантично същество от вас.

— Не съм съгласен, но както и да е. Да се върнем към моята история. Престанах да ходя на гробищата в Монмартър, явно бе, че момичето няма да се върне там. Така започна дългото ми скитане из Париж в търсене на тази, която напълно ме бе обсебила. Обхождах методично града квартал по квартал, улица по улица и метрото станция по станция.

— Игла в купа сено.

— Минаха години. Живурках си от наследството. Нямах други разходи, освен наема и прехраната. Не се нуждаех от никакви забавления. Или спях, или бродех из Париж.

— Полицията не ви ли обезпокои?

— Не. Жертвата не беше подала сигнал.

— Сгрешила е.

— Какъв парадокс, издирваше се жертвата, а не престъпникът.

— Защо я издирвахте?

— От любов.

— Гади ми се от вашето понятие за любов.

— Внимавайте, по този въпрос мога да ви изнеса цяла лекция.

— Не, пощадете ме.

— Добре, но само засега. Преди десет години се мотаех из двайсети район, дъвчех хотдог и кого да видя на булевард Менилмонтан? Самата нея! Това бе тя, без никакво съмнение. Можех да я позная сред четири милиарда жени. Сексуалната бруталност създава здрави връзки. За тези десет години бе станала още по-красива, фина, изумителна. Тръгнах след нея. Ама че късмет — да нагъваш горещ хотдог с горчица, когато след години скитане в пустинята си срещнал отново любимата жена. Вървах по петите ѝ и сандвичът ми присядаше.

— Трябваше да го хвърлите.

— Да не сте луд? Вижда се, че не сте си купували хотдог на булевард Менилмонтан — такова нещо не се хвърля. Ако го бях хвърлил, щеше да ме е яд на моята любима и любовта ми щеше да изгуби чистотата си, подсъзнателно щях да я упреквам за загубата на кренвирша.

— Разсъжденията ви са главозамайващо дълбоки.

— Разсъждения на напълно искрен човек.

— Браво. И после?

— Виждате ли, че моят разказ ви увлича. Знаех си, че рано или късно ще захапете. Отгатнете сега какво направи моята любима.

— Купи си хотдог.

— Не. Продавачът на сандвичи се намираше точно срещу входа на Пер Лашез, закъдето се беше запътила. Трябваше по-рано да се досетя — след като я бях отвратил от гробището в Монмартър, ѝ е трябвало друго подобно място. Вкусът ѝ към гробищата не беше пострадал от изнасилването. Понеже гробището на Монпарнас е прекалено грозно, тя беше избрала Пер Лашез, място за жалост посещавано от прекалено голям брой живи.

— Поради което изнасилванията там са по-трудно осъществими.

— Ами да. Докъде ще стигнем, ако и на гробищата не можем да задоволим импулсите си?

— Зле върви светът, драги ми господине.

— Проследих я, значи, сред гробовете. Това ми навя спомени. Тя се запъти към една стръмна алея. Наслаждавах се на предпазливата ѝ животинска походка. Когато довърших хотдога, се приближих до нея. Сърцето ми биеше до пръсване. Казах ѝ: „Добър ден. Познахте ли ме?“. Тя се извини учтиво и отговори отрицателно.

— Как е било възможно да не ви познае? Толкова ли се бяхте изменили за десет години?

— Не зная. Никога не съм обръщал внимание на себе си. Но нейното поведение не ме учуди. Какво да запомниш от един изнасилвач? Във всеки случай, не и лицето му. Гледах я с толкова любов, че трябва да съм изглеждал много приятен. Тя ми се усмихна. Ах, тази усмивка! Прониза ме право в сърцето. Тя ме попита къде сме се срещали. Оставих я да отгатне. Тя каза: „С мъжа ми често излизаме. Не помня лицата на хората, с които се виждаме“.

— Значи се е била омъжила.

— Побъбрихме малко. Тя постепенно преодоляваше свенливостта си. Най-странното е, че все още не знаех името ѝ. Нямах как да я попитам, след като тя трябваше да отгатне кой съм. Накрая тя рече: „Предавам се“.

— И вие какво ѝ казахте?

— Тексел. Текстор Тексел.

— Трябваше да се досетя.

— Тя отново се извини: „Това име не ми говори нищо“. Добавих, че съм холандец. Тя ме слушаше с очарователна вежливост.

— Сигурно и на нея сте й пробутали храната за котки, смъртта на вашия съученик, янсенизма? Нищо не й е било спестено.

— Нищо подобно. Случи се чудо. Тя реши, че се е сетила: „Да, господин Тексел. Беше в един ресторант в Амстердам. Придружавах съпруга ми на един делови обяд“. Малко ме отврати идеята за деловите обеда на мъжа й, но не можех да пропусна този неочакван случай да й вдъхна доверие.

— Невероятно е, че е могла да забрави своя насилник.

— Чакайте малко. Тя ме попита как е жена ми, някоя си Лиева, с която се били сприятелили по време на този делови обяд отпреди три-четири години. Хванат на тясно, отговорих, че е добре и че живеем в момента в Париж.

— Какъв водевил.

— Тогава тя ме покани с жена ми на чай на следващия ден. Давате ли си сметка? Да бъдеш поканен от жертвата си на чай! Беше толкова абсурдно, че приех. Полезното беше, че ми даде адреса си, пък за името явно трябваше сам да се сетя, нали я познавах.

— И вие отидохте?

— Да, след като прекарах безсънна нощ. Бях безкрайно щастлив, че съм я открил, не се тревожех за нищо. Надявах се, че най-после ще науча името й от табелката на входната врата. За жалост на вратата нямаше никакво име. Тя отвори. Лицето й светна, после помръкна: „Не сте ли с Лиева?“. Казах й, че жена ми се е почувствала зле. Тя ме въведе в хола и отиде да приготви чая. Забелязах, че няма слугиня, което беше добре за мен.

— Да не би да сте имали намерението пак да я изнасилите?

— Перфектните неща не могат да бъдат повторени. Това може да донесе само разочарования. Е, ако тя беше поискала...

— В такъв случай нямаше да е изнасилване.

— Желязна логика. Вижте, моят кратък сексуален опит ме кара да мисля, че при съгласие от страна на другия, сексът сигурно е доста блудкав.

— Говорите като познавач.

— Поставете се на мое място. Обладавал съм само веднъж и това беше изнасилване. От секса познавам само насилието. Ако го махнеш,

какво остава?

— Любовта, удоволствието, насладата...

— Да, да, доста сладникаво. Все едно да дадеш шоколадово кремче на някой, който яде само лютото.

— Но моля ви, нищо не ви предлагам.

— Тя също не ми предложи нищо.

— Така че въпросът е бил решен.

— Така е. Беше доста комично моята очарователна и любезна жертва да ми сервира чай в уютния си хол. „Още малко чай, господин Тексел? — Викайте ми Текстор.“ Уви, не ми отвърна, назовавайки своето име. „Харесва ли ви Париж?“ Говорихме си много цивилизовано. Наслаждавах се на лицето ѝ.

— Невероятно е, че не ви е познала.

— Много бързате. В един момент тя каза нещо забавно и аз се засмях. С цяло гърло. За миг лицето ѝ се промени. Очите ѝ се разшириха и се спряха на ръцете ми, като че ли те ѝ говореха нещо. Сигурно смехът ми е незабравим.

— И сигурно сте се смели, докато сте я изнасилвали. Това е направо върхът!

— Върхът на удоволствието, да. Тя изрече с леден глас: „Вие ли сте?“. Казах: „Да, аз съм. Чувствам облекчение от това, че не сте ме забравили“. Тя дълго ме гледа с омраза и ужас. След нескончаема пауза подхвърли: „Да, наистина сте вие“. Казах: „От едни гробища на други през интервал от десет години. Не съм преставал да мисля за вас. Цели десет години животът ми беше посветен на вашето издирване“. Тя каза: „От десет години насам животът ми е посветен на това да ви изтрия от паметта си“. Аз казах: „Не стана“. Тя каза: „Бях успяла да забравя лицето ви, но противният ви смях събуди спомена. Никога на никого не споменах за това, което ми причинихте, за да мога по-лесно да ви забравя. Омъжих се и се опитах да живея най-нормално, за да се предпазя от лудостта, в която ме въвлякохте. Защо трябваше да се появите в живота ми точно когато мислех, че съм на път да оздравея?“.

— Вярно, защо?

— Казах ѝ: „От любов“. Мисля, че от това ѝ се повдигна.

— Как само я разбирам.

— Казах ѝ: „Обичам ви. Не съм докоснал, нито пожелал друга жена след вас. Един-единствен път в живота си съм правил любов и то

беше с вас“. Тя каза, че това не се нарича да правиш любов. Аз казах: „Не съм престанал да говоря с вас мислено. Дали най-после ще получа отговор на моите въпроси?“. Тя каза: „Не“. Нареди ми да си тръгвам. Естествено, не се подчиних. Казах ѝ: „Успокойте се, изключено е да ви изнася втори път“. Тя каза: „Да, изключено е наистина. Не се намираме на гробищата, а в моя дом. Имам ножове и няма да се колебая да ги използвам“. Аз казах: „Точно затова съм дошъл“.

— Моля?

— И тя реагира като вас. Казах ѝ: „Исках да ви видя по две причини. Първо, за да разбера най-сетне името ви. И второ, за да си отмъстите“. Тя каза: „Няма да стане нито първото, нито второто. Вън!“. Казах ѝ, че няма да си тръгна, докато не получа каквото ми се полага. Тя каза, че нищо не ми се полага. Аз казах: „Значи нямате желание да си отмъстите?“. Тя каза: „Желая ви всичко най-лошо на света, но без да се намесвам. Искам да изчезнете завинаги от живота ми“. Аз казах: „Знаете ли, че ще ви се отрази добре, ако ме убие? Точно така завинаги ще изчезна от живота ви!“. Тя каза: „Никак даже няма да ми се отрази добре, само ще си спечеля неприятности с правосъдието и така ще се отпечатате още по-дълбоко върху живота ми“.

— Защо не е извикала полицията?

— Не ѝ оставих възможност да го направи. А тя като че ли не го искаше — беше мълчала цели десет години.

— Но защо?

— За да заличи изнасилването от паметта си.

— Обаче е разбрала грешката си, когато отново сте се появили.

— Аз не търсех такова евтино правосъдие. Исках наказание от първа ръка, исках тя да ме убие.

— Искяхте тя да ви убие?

— Да. Имах нужда.

— Вие сте луд за връзване.

— Не мисля. Според мен луд е този, чието поведение е необяснимо. А моето беше напълно обяснимо.

— Само за вас.

— Това е достатъчно.

— Щом сте имали такава нужда да умираш, защо не се самоубиехте?

— Какви са тези романтични глупости? Не съм имал нужда да умра, а да бъда убит.

— То е все едно.

— Ако следващия път, когато имате желание да правите любов, чуете: „Онанирайте, то е същото“, какво ще отговорите? Освен това не исках да умра така, сякаш изкупувам вина. Вина за какво? За най-достойната постъпка в моя живот?

— Ако не сте се чувствали гузен, защо сте искали тя да ви убие?

— За да изпълни своята част. Исках това, което иска всеки влюбен — взаимност.

— В такъв случай, най-логичното щеше да е да поискате да ви изнасили.

— Разбира се! Но не можех да се надявам на това. Да бъда убит от нея беше резервното разрешение.

— Като че ли има равенство между секса и убийството. Това е смешно.

— Обаче мъдрите твърдят, че е вярно.

— Претенциозен сте дори в умопомрачението си.

— Все едно, тя не искаше да ме убие. Толкова много настоявах, привеждах убедителни аргументи. Тя ги отхвърляше. Накрая я попитах дали религиозните ѝ убеждения я възпират да си отмъсти. Отговори ми, че не е вярваща. Казах ѝ: „Тъкмо онзи, който не изповядва никаква религия, е свободен да прави каквото си иска“. Тя ми отвърна: „Това, което искам, не е да ви убия. Искам да лежите в затвора и вашите съкилийници да ви отровят живота“. Казах: „Защо вие не се заемете с това? Защо да оставяте това удоволствие на другите?“. Тя каза: „Не съм агресивна“. Аз казах: „Това ме разочарова“. Тя каза: „Радвам се, че ви разочаровах“.

— Престанете с това „тя каза“, „аз казах“, „тя каза“, „аз казах“...

— В Библията, когато Господ отива да разпита Адам след историята с ябълката, нещастникът започва да обяснява: „Тя каза...“, „Аз казах...“. Клетата Ева.

— Този път сме на едно мнение.

— Това се случва много по-често, отколкото си мислите. Аз казах: „В такъв случай, какво предлагате?“. Тя каза: „Изчезнете завинаги!“. Аз казах: „Не можем да се разделим така!“. Тя каза: „Можем и трябва“. Аз казах: „Дума да не става. Прекалено много ви

обичам, за да допусна това. Имам нужда нещо да се случи“. Тя каза: „Не ми пука за вашите нужди“. Аз казах: „Не биваше да казвате това. Не е учтиво“. Тя се изсмя.

— Имало е защо.

— Аз казах: „Разочаровате ме“. Тя каза: „Какво дебелоочие. Не само че ме изнасилихте, ами трябва и да съм на висотата на вашите очаквания“. Аз казах: „А ако ви помогна да ме убиеете? Ще видите, мога да ви бъда от голяма полза“. Тя каза: „Нищо няма да видя. Тръгвате веднага“. Аз казах: „Преди малко споменахте нещо за ножове. Къде са те?“. Тя не отговори. Отидох в кухнята и намерих един голям нож.

— Защо не се е опитала да избяга?

— Държах я здраво с едната си ръка. С другата наместих ножа в юмрука ѝ. Опрях острието в корема си и казах: „Давайте!“. Тя каза: „За нищо на света. Няма да ви доставя това удоволствие“. Аз казах: „Направете го за вас, не за мен“. Тя каза: „Повтарям ви, че нямам никакво желание“. Аз казах: „Тогава направете го без желание, просто за да ми харесате“. Тя се изсмя: „По-добре да умра, отколкото да ви се харесам“. Аз казах: „Внимавайте да не ви разбере буквално“. Тя каза: „Не ме е страх, нещастнико“. Аз казах: „Разберете, че този нож трябва да послужи. Трябва да се пролее кръв!“. Тя каза: „Никой не е казал, че трябва“. Аз казах: „Налага се!“ — и ѝ взех ножа. Тя се опита да се измъкне, но не беше много яка. Прободох корема ѝ. Тя не извика. Казах: „Обичам ви. Исках само да знам името ви“. Тя падна и с изкривено лице промърмори: „Странен начин на запознанство“. Умираще много културно. Аз казах: „Хайде, кажете го“. Тя каза: „По-добре смърт“. Това бяха последните ѝ думи. От бяс започнах безразборно да я ръгам с ножа. Но все едно, тя беше спечелила: умря, без да ми даде възможност да я назова с името ѝ.

Настъпи тишина. Жером Ангюст изглеждаше като ударен по главата. Текстор Тексел продължи:

— Тръгнах си, като отнесох ножа. Без да подозирам, бях извършил идеалното престъпление. Никой не ме видя да влизам, никой освен жертвата. Не бях оставил следи, по които да могат да ме открият. И ето че все още съм на свобода. На следващия ден в един вестник най-после открих отговор на моя въпрос. В познатия ми вече

апартамент бяха открили трупа на някоя си Изабел. Изабел! Бях очарован.

Отново тишина.

— Познавах това момиче по-добре от всеки друг. Бях я изнасилил, което само по себе си е достатъчно. Бях я и убил, което пък е най-добрият метод да откриеш нечий интимен свят. Преди да прочета вестника, ми липсваше само най-важният елемент от пъзела: името ѝ. Тази липса беше непоносима. Цели десет години бях в положението на читател, напълно обсебен от някакъв шедьовър, от книгата на своя живот, чието заглавие му е неизвестно.

Тишина.

— И ето че вече знаех заглавието: името ѝ. И то какво име! През всичките тези години се опасявах, че дамата на моето сърце може би се нарича Сандра, Моника, Раймонда или Синди. Какво върховно облекчение беше да разбера, че името ѝ е толкова очарователно, музикално, мило, светло и леко като изворна вода. Името е вече нещо, казваше нещастният Люк Дитрих. Толкова много можем да обичаме, когато знаем само името на любимата! А аз знаех не само името ѝ, бях опознал и интимните ѝ части, и смъртта ѝ.

— И вие мислите, че това значи да познаваш някого? — каза Ангюст с безкрайна омраза в гласа.

— Това значи да си влюбен в някого. Изабел беше най-обичаната жена на света.

— Не и от вас.

— А от кого, ако не от мен?

— Нещастен ненормален тип! Не ви ли е хрумвало, че да познаваш някого означава да живееш с него, да разговаряш с него, да спиш с него, а не да го унищожиш.

— Да очаквам ли и други подобни клишета? Следващото сигурно е: „Да обичаш, това значи да гледаш в една посока с любимия човек“.

— Млъкнете!

— Какво ви става, Жером Ангюст? Каква е тази физиономия?

— Много добре знаете.

— Не се правете на госпожица. Благодарете се, че не ви разказах подробности от убийството. Като си помисля само колко изнежени са хората, които никога не са убивали.

— Знаете ли, че 24 март 1989-а се падаше на Разпети Петък?

— Мислех, че не сте вярващ?

— Не съм. Но вие сте. Предполагам, че не сте избрали датата случайно.

— Кълна ви се, че беше случайно. Просто съвпадение.

— Сигурен съм, че мръсникът, който е направил това, е имал мистични замисли. Не знам какво ме възпира да ви стисна за гърлото.

— Защо взимате така присърце съдбата на една непозната, умряла преди десет години?

— Престанете с този цирк! Откога ме преследвате?

— Какъв нарцисизъм! От къде на къде ще ви преследвам?

— Отначало искахте да повярвам, че просто досаждате на непознати, защото това ви доставя удоволствие.

— Това е истината.

— Така ли? И всеки път ли се захващате с типове, чиито жени сте убили?

— Какво? Вие сте мъжът на Изабел?

— Като че ли не знаехте!

— Съвпаденията продължават.

— Стига! Преди десет години убихте тази, която беше смисълът на живота ми. А сега се опитвате и мен да унищожите, като ми разказвате не само за убийството, а и за онова изнасилване отпреди двайсет години, за което не знаех нищо.

— Мъжете са егоисти! Ако бяхте по-внимателен с Изабел, щяхте да разберете какво крие от вас.

— Чувствах, че у нея има нещо разбито. Тя не искаше да говори.

— Така ви е изнасяло.

— Не вие ще ме учите на морал.

— Напротив. Аз поне действах смело.

— Разбира се, изнасилването и убийството на една крехка жена са смели постъпки.

— Вие пък не правите нищо срещу човека, който е изнасилил и убил Изабел.

— Какво искате да направя?

— Преди няколко минути изпитвахте желание да ме стиснете за гърлото.

— Това ли искате?

— Да.

— Няма да ви доставя това удоволствие. Ще повикам полицията.

— Страхливец! Клетата Изабел! Вие не сте я заслужавали.

— Тя пък не заслужаваше да бъде изнасилена и убита.

— Аз поне отивам докрай в намеренията си. Вие измислихте само това — да извикате полицията. Тя да отмъсти заради вас.

— Оставам верен на избора на Изабел.

— Как ли пък не! Като моя жертва Изабел имаше право да не ме накаже. Вие нямате тази свобода. Прощка може да даде само потърпевшият.

— Не става дума за прошка. Не искам аз да раздавам правосъдие.

— Моля ви се, как само се опитва да прикрие страхливостта си зад приказки за закона и реда.

— Вие вече разрушихте живота ми. Дума да не става, че ще го завърша в затвора заради вас.

— Добре изчислено! Никакъв риск. Избягваме опасностите. Изабел, вашият мъж ви е обичал страстно!

— Аз съм против смъртната присъда.

— Слабак! Аз му говоря за любов, а той ми отговаря като че ли е на обществен дебат.

— За да си против смъртната присъда, е необходим повече кураж, отколкото си мислите.

— Кой говори за смъртно наказание, глупако? Сигурно сте и против грабежите. Само че, ако ви попадне куфар, пълен с долари, няма да се окажете толкова тъп, че да не го приберете. Възползвайте се от случая, мързеливецо!

— Няма място за сравнение. Ако ви убия, няма да си върна Изабел.

— Но това ще удовлетвори глухата и дълбока нужда от отмъщение, която дреме в червата ви, ще бъдете облекчен!

— Не.

— Какво ли тече във вените ви — отвара от билки?

— Нямам какво да доказвам пред вас, господине. Ще повикам полицията.

— Да не си мислите, че ще чакам спокойно да се върнете?

— Имах достатъчно време да ви наблюдавам. Ще дам в полицията точното ви описание.

— Да речем, че ме заловят. Според вас, какво ще стане? Нямате никакви доказателства срещу мен. Никой освен вас не е чувал моя разказ. Няма да го повтора в полицията. Не разполагате с нищо.

— С отпечатыци отпреди десет години.

— Знаете много добре, че не съм оставил следи.

— Все нещо трябва да е останало. Някой косъм или мигла.

— Преди десет години генетичните тестове не се прилагаха. Не упорствайте, драги. Аз не искам да бъда заловен и няма опасност полицията да ме хване.

— Не ви разбирам. Нали имате нужда от наказание. Защо не една официална и легална присъда?

— Не вярвам в това правосъдие.

— Жалко. Друго няма.

— Сигурен ли сте? Ами ако ме завлечете в тоалетните и там си уредите сметките с мен веднъж завинаги?

— Защо в тоалетните?

— Нали не искате полицията да ви спипа. По-добре е да ме убиете на скришно място.

— Ако открият трупа ви в тоалетните, ще се намерят хиляди свидетели на сегашния ни разговор. А като имаме предвид и изключителната дискретност, с която ме заговорихте...

— С удоволствие установявам, че започвате да обмисляте как да го направите.

— За да ви докажа пълната нелепост на плановете ви.

— Забравяте една подробност, която ще улесни задачата ви — няма да окажа никаква съпротива.

— Все пак нещо ми убягва. Защо искате да ви премахна? Какво ще спечелите от това?

— Сам го казахте преди малко — имам нужда да бъда наказан.

— Не разбирам.

— Няма нищо за разбиране.

— Съгласете се, че ситуацията съвсем не е обикновена. Планетата гъмжи от престъпници, които бягат от наказанието. Намирам това за логично.

— Защото те не чувстват вина.

— Вие току-що казахте, че нямате никакви угризения за изнасилването на жена ми.

— Така е, защото то ми хареса. Обаче ми беше много противно да я убия. За убийството чувствам непосилна вина.

— Значи, ако бяхте изпитали удоволствие при убийството, нямаше да чувствате никаква вина?

— Така съм устроен.

— В това се състои проблемът ви, драги. Трябваше първо да помислите.

— Не можех да зная — убивах за първи път. За да знаем дали харесваме нещо или не, трябва първо да го опитаме.

— Говорите сякаш обсъждаме хранителен продукт.

— Всеки с морала си. Аз преценявам постъпките според удоволствието, което те могат да доставят. Сладострастието е върховната цел на живота и не се нуждае от оправдания. Престъпление, което не доставя удоволствие, е безсмислено, должно злосторство. То трудно може да бъде оправдано.

— Разбира се, какво мисли жертвата не ви интересува?

— Макс Сtirнер: *Уникалното и неговите свойства*. Това говори ли ви нещо?

— Не.

— Нищо чудно. Сtirнер е теоретикът на егoизма. Другият съществува само за мое удоволствие.

— Забележително. Хората, които мислят така, трябва да бъдат затваряни.

— „Истинският морал е безразличен към морала“. Това е от Паскал. Да живее янсенизмът!

— Най-противното у вас е, че намирате интелектуален претекст за жалките си садистични постъпки.

— Щом съм противен, убийте ме.

— Не искам.

— Откъде знаете? Никога не сте опитвали. Може би ще ви хареса.

— Вашият морал не може да бъде мой. Вие сте опасно луд.

— Ах, тази мания да наричаме лудост това, което не разбираме. Какъв интелектуален мързел!

— Един тип, който моли да го убия, защото се чувства виновен, е ненормален. Преди малко казахте, че луд е този, чиито постъпки са

необясними. Вашата нужда от наказание е необяснима, не се връзва с морала ви на завършен егоист.

— Това не е съвсем сигурно. Никога не съм бил убиван досега. Може да се окаже приятно усещане. Не трябва да имаме предразсъдъци по отношение на нещата, които не познаваме.

— Представете си, че се окаже неприятно. Няма да има връщане назад.

— Ако е неприятно, все пак ще бъде съвсем кратко. А после...

— После?

— Ами пак същото. Никога не съм бил мъртъв. Може би е чудесно да си мъртъв.

— А ако не е?

— Все едно, един ден това ще ми се случи. Нямам какво да губя.

— Живота!

— Познавам го. Доста е тъп.

— Как си обяснявате тогава, че толкова много хора държат на него?

— Това са хора, които имат приятели и любими. Аз нямам.

— И защо аз, който дълбоко ви презирам, да ви направя тази услуга?

— За да удовлетворите желанието си за отмъщение.

— Лошо сте си направили сметката. Ако се бяхте появили два дни след убийството, щях да ви унищожа. Но за десет години омразата ми е изстинала.

— Ако бях дошъл два дни след убийството, щях да рискувам полицията да ме спипа. Десетгодишната отсрочка ми харесва, още повече че е равна на времето между изнасилването и убийството. Аз съм от престъпниците, които спазват годишнините. Позволете да ви обърна внимание на днешната дата.

— Днес е... дваисет и четвърти март!

— Не бяхте помислили за Изабел.

— Мисля всеки ден, господине, не само на дваисет и четвърти март.

— Трябваше да избирам между четвърти октомври, датата на изнасилването, и дваисет и четвърти март, датата на убийството. Прецених, че при нас двамата не може да става дума за изнасилване.

— Успокоявате ме!

— А по-скоро за убийство. Разбира се, бих предпочел трите дати да съвпадна. Това би било от висока класа! Но животът не е така съвършен, както бихме искали.

— Нещастен маниак.

— Казахте, че омразата ви е охладняла за десет години. Не се безпокойте, аз мога отново да я разпаля.

— Излишно е. Няма да ви убия.

— Ще видим.

— Няма какво да гледаме.

— Безхарактерен парцал!

— Това ви нервира, нали?

— Не можете да оставите едно такова престъпление ненаказано!

— Откъде да знам дали наистина сте го извършили вие. Достатъчно сте луд, за да измислите тази история.

— Вие се съмняваше в мен?

— Дълбоко. Нямахте нито едно доказателство за това, което твърдите.

— Това е върхът! Искате ли да ви опиша Изабел с подробности?

— Това няма да докаже нищо.

— Мога да ви дам интимни детайли.

— И ще докажете, че сте я познавали интимно, но не и че сте я изнасилили и убили.

— Мога да докажа, че съм я убил. Знам точно в каква поза сте намерили тялото и на какви места са били нанесени ударите с нож.

— Могли сте да разберете това от истинския убиец.

— Вие ще ме подлудите!

— Накъде повече.

— Защо ще искам да понеса вината за нещо, което не съм извършил?

— С лудите човек никога не знае. Може би искате да изпитате удоволствието да бъдете убит от мен.

— Не забравяйте, че нуждата ми да бъда убит от вас идва от чувството ми за вина.

— Ако беше така, нямаше толкова да се хвалите. Угризенията са допълнителен грях.

— Цитирате Спиноза!

— И аз чета, господине.

— Не харесвам Спиноза!
— Нормално, след като аз го харесвам.
— Нареждам ви да ме убиеете!
— Да не обичате Спиноза не е достатъчна причина да ви убия.
— Аз изнасилих и убих жена ви!
— Казвате това на всеки нещастник, хванат на тясно на някое летище.

— Вие сте първият и единственият, на когото съм отредил такава съдба.

— Каква чест. Уви, не ви вярвам — похватите ви са прекалено отработени, за да повярвам, че го правите за първи път. Струвате ми се изпечен изнудвач.

— Не виждате ли, че вие сте избраният? Аз съм янсенист и никога не бих приел да бъда убит от човек, чиято жена не съм изнасилвал и убил.

— Мислите ли, че ще ме убедите с този измъчен аргумент?

— Толкова сте страхлив! Искате да се убедите, че аз не съм убиецът, за да не ви се налага да ме убивате!

— Съжалявам. Докато не ми представите истинско материално доказателство, няма да ви повярвам.

— Знам какво целите. Надявате се, че все някакво материално доказателство съществува, за да можете да ме предадете на полицията. Тъй като без такова доказателство вие не разполагате с нищо срещу мен. Съжалявам, нещастнико, няма такова доказателство. В полицията ще трябва да повярват или на вас, или на мен. Само вашата ръка може да раздаде справедливост, иначе няма кой. Набийте си го в главата.

— Няма нищо справедливо в това да бъде наказан един луд, който се взима за убиец. Твърдите също че сте убили вашето другарче в училище, само защото сте се молили да умре. Виждам какъв убиец сте.

— Защо отказвате да приемете простата истина?

— Намирам се на едно летище. Разбирам, че самолетът ми ще закъснее. Някакъв тип сяда до мен и започва да ми досажда. След като ми доверява разни ужасни неща, ми разкрива с половин дума, че преди двайсет години е изнасилил жена ми, а преди десет я е и убил. Намирате ли за нормално да преглътна всичко това?

— Не тълкувате правилно нещата.

— Така ли?

— Кога разбрахте, че ще пътувате за Барселона точно на двајсет и четвърти март?

— Това не ви влиза в работата.

— Не искате да кажете? Аз ще ви кажа тогава. Преди два месеца някакъв тип от Барселона се обаждат на началника ви и му говори за многобройни интересни пазари и за общо събрание на двајсет и четвърти март. Въпросният каталонец е толкова каталонец, колкото сме ние с вас, самоличността му е доста съмнителна, пък и се обаждат от апартамента си в Париж.

— Как се казва шефът ми?

— Жан-Паскал Мъоние. Още ли не ми вярвате?

— Това само доказва, че сте голям досадник, нещо, което вече знаех.

— Досадник, но ефикасен, нали?

— По-скоро добре осведомен.

— Ефикасен, настоявам. Не забравяйте номера със закъснението на самолета.

— Какво? Пак ли вие?

— Добро утро. Сега ли го разбирате?

— Как успяхте?

— Като с шефа ви. Обадох се по телефона от една кабина на летището и съобщих, че в самолета има бомба. Невероятно е какви вреди могат да се нанесат днес по телефона.

— Знаете ли, че мога да ви издам на полицията за това?

— Знам. Но дори да успеете да ги убедите, че съм аз, ще се измъкна с една тлъста глоба.

— С огромна глоба, господине.

— И това ще ви бъде достатъчно като отмъщение за изнасилването и убийството на жена ви, да се отърва само с глоба?

— Всичко сте предвидили, мръсник такъв!

— Радвам се, че свежите ви чувства се възвръщат.

— Чакайте. За какво ви е трябвало това самолетно закъснение?

— Не можете ли да размислите поне веднъж? Нашият разговор можеше да се проведе само в чакалнята на някое летище. Някъде, където да мога да ви притисна. След като трябва да вземете този самолет, няма къде да ходите.

— Сега, след като знам, че всичко е мръсен номер, мога да си тръгна.

— Сега знаете, че е мръсен номер, но не можете да оставите да избяга този, който разруши живота ви.

— Защо не ми го казахте веднага? Защо трябваше да изслушам историята с храната за котки, вместо веднага да чуя: „Аз съм убиецът на жена ви“?

— Не се прави така. Аз изрядно съблюдавам формата. Действам според правилата на една строга янсенистка козметика.

— Какво общо имат тук средствата за разкрасяване?

— Козметиката, невежо същество, е науката за космичния ред, върховният морал, който определя света. Не е моя вината, че салоните за красота си присвоиха тази прекрасна дума. Щеше да е антикозметично да нахлуя и веднага да ви разкрия, че вие сте избраният. Трябваше да го направя, като предизвикам у вас свещен шемет.

— Защо не си признаете, че сте искали да ме изтормозите докрай!

— Вярно е, че за да ви убедя в мисията ви, трябваше първо да поопъна нервите ви. Нервите трябва да са оголени, за да реагира човек истински, с ярост, а не с разум. Вие ми се струвате все още доста разумен. Аз атакувам не мозъка, а кожата ви, разбирате ли?

— Нямате късмет. Не се поддавам толкова лесно на манипулиране.

— Вие все още си мислите, че искам да ви манипулирам, а всъщност ви разкривам вашия естествен път, козметичната ви съдба. Моята съдба например е да бъда виновен. Не всички престъпници изпитват чувство за вина, но когато им се случи, не могат да мислят за нищо друго. Виновният върви към своето наказание, както реката към морето, както онеправданият към отмъщението. Ако не отмъстите, Жером Ангюст, ще си останете недовършена личност, няма да поемете мисията си и няма да посрещнете съдбата си.

— Като ви слуша човек, може да си помисли, че всичко, което сте направили досега, е имало за единствена цел да бъдете наказан някой ден.

— Има нещо такова.

— Налудничаво е.

— Всеки си заслужава престъпника.

— Защо не бяхте един от онези безмозъчни грубияни, които убиват, без после да изпитват нужда да се обясняват и оправдават с часове.

— Предпочитате жена ви да е била убита от подобен булдозер?

— Предпочитам да беше жива и да не беше изнасилвана. Но след като не е така, по-добре да беше някой обикновен насилник вместо жалкия ненормален тип, когото виждам пред себе си.

— Повтарям ви, Жером Ангюст, всеки си заслужава престъпника.

— И жена ми ли е заслужавала да бъде изнасилена и убита? Това, което казвате, е кощунство.

— Не говоря за жена ви, а за вас.

— Защо не се е случило тогава на мен, а на нея?

— Забавно ми е да ви слушам да се изразявате в безлична форма.

— Забавно? Нахалството ви край няма. И защо се хилите така кретенски? Намирате всичко това за смешно?

— Хайде, хайде, успокойте се.

— Как да се успокоя? Та аз не мога вече да ви понасям!

— Убийте ме тогава. Заведете ме в тоалетната, размажете главата ми в стената и да приключим с въпроса.

— Няма да ти доставя това удоволствие. Ще потърся полицията, господине. Сигурен съм, че ще се намери начин да бъдете притиснат. Преди десет години не се правеха генетични проби, но днес се правят. Не може да не сте оставили някой косъм на мястото на престъплението. Това ще бъде достатъчно.

— Добра идея, идете да потърсите полицията. Да не мислите, че ще стоя тук да я чакам.

— Ще дойдете с мен.

— Нима си въобразявате, че имам желание за това?

— Заповядвам ви.

— Забавно. Имате ли начин да ми се наложите?

Съдбата пожела двама полицаи да минат точно в този момент. Жером се развика: „Полиция! Полиция!“. Двамата мъже го чуха и притичаха заедно с обичайните сеирджии.

— Господа, задръжте този мъж — каза Ангюст и посочи все така седящия до него Тексел.

— Кой мъж? — попита един от полицаите.

— Ето този! — повтори Жером и показа с пръст Тексел, който се усмихваше.

Представителите на реда се спогледаха объркано, после изгледаха Ангюст, като че ли си казваха: „Какъв е пък този луд?“.

— Вашите документи, господине — каза единият.

— Какво? — възмути се Жером. — Защо искате моите документи, а не неговите?

— Документите ви! — заповяда полицаят.

Унижен, Жером си подаде паспорта. Ченгетата се зачетоха внимателно в него, после го върнаха.

— Този път ще ви се размине. Но повече никога не се подигравайте на полицията.

— А него няма ли да го проверите? — настоя Жером.

— Имате късмет, че не се иска тест за алкохол преди качване в самолета.

Полицаите си отидоха, оставяйки Ангюст объркан и бесен. Всички го зяпаха, сякаш беше луд. Холандецът се разсмя.

— Сега разбра ли? — попита Тексел.

— С какво право ми говорите на ти? Да не сме пасли заедно крави!

Текстор се скъсваше от смях. Хората се скупчиха, за да слушат и гледат. Ангюст избухна. Скочи и се разкрещя срещу сеирджиите:

— Стига! Ще разбия главата на всеки, който се спре да зяпа.

Трябва да е бил убедителен, защото тълпата се разпръсна. Повече никой не приближи.

— Браво, Жером! Колко си авторитетен! Пасъл съм кравите с теб, но не бях те виждал в такова състояние.

— Забранявам ви да ми говорите на ти!

— След всичко, което преживяхме заедно, ти също можеш да ми говориш на ти.

— И дума да не става.

— Познавам те открай време.

Жером погледна часовника си.

— Няма и два часа.

— Познавам те от самото начало.

Ангюст се вгледа наистина в лицето на холандеца.

— Текстор Тексел е измислено име, нали? Да не сме били в едно училище?

— Спомняш ли си за някой твой съученик, който да прилича на мен?

— Не, но беше толкова отдавна. Може би сте се променили много.

— Защо според теб защо полицията не ме задържа?

— Не знам. Може би сте високопоставена особа.

— А защо хората те гледаха като луд?

— Заради реакцията на полицаите.

— Явно, че нищо не си разбрал.

— Какво трябваше да разбере?

— Че няма никой на стола до теб.

— Ако се взимате за невидим, как ще си обясните, че аз ви виждам?

— Само ти можеш да ме видиш. Даже аз не мога да видя сам себе си.

— Продължавам да не разбирам по кой начин вашите евтини трикове ви дават основание да ми говорите на ти. Не ви позволявам, господине.

— Ако човек няма право и на себе си да говори на ти...

— Какво казахте?

— Много добре ме чу. Аз съм ти.

Жером изглежда холандеца, като че ли той беше умствено изостанал.

— Аз съм ти — повтори пак Текстор. — Аз съм тази част от теб, която ти не познаваш, но която те познава много добре. Аз съм тази част от теб, която се насилваш да не познаваш.

— Сгрехих, като извиках полицията. Трябваше да се обадя в лудницата.

— От самото начало на нашия разговор се опитах да ти обясня. Когато ти говорих за вътрешния враг, ти подсказвах, че не живея извън теб, а съм създание на мозъка ти. На което ти надменно отговори, че нямаш вътрешен враг. Бедни ми Жером, ти имаш най-досадния вътрешен враг на света — мен.

— Вие не сте аз, господине. Вие се казвате Текстор Тексел, вие сте холандец и първи натрапник.

— И как всички тези прекрасни качества пречат да съм ти?

— Вашата самоличност, вашата националност, историята на вашия живот, физическите и умствените ви характеристики правят от вас друг човек, не мен.

— Свеждаш сам себе си до доста елементарни съставки. Това е типично за човешкия мозък — да се съсредоточава върху детайлите за сметка на главното.

— Но всички ваши кашкави истории с котешки храни, всички ваши мистификации са ми толкова чужди.

— Естествено. Ти имаше нужда да ме измислиш много различен от теб, за да се убедиш, че не ти, а аз убих жена ти.

— Млъкнете!

— Съжалявам. Повече няма да мълча. Прекалено дълго мълчах. А от десет години насам мълчанието стана направо непоносимо.

— Не мога повече да слушам.

— В същото време точно ти ме накара да говоря. Непробиваемите прегради, които си издигнал в главата си, вече поддават. Трябва да си благодарен за тези десет години невинност. Тази сутрин стана и се пригответи да пътуваш за Барселона. Очите ти съзряха календара: 24 март 1999. В мозъка ти не звънна алармата, че е десетата годишнина от убийството. Но от мен не можа да го скриеш.

— Не съм изнасилвал жена си!

— Вярно е. Само че силно пожела да го направиш, когато я видя за първи път на гробищата преди двайсет години. А през нощта сънува, че я изнасилваш. В началото на нашия разговор ти казах, че винаги правя това, което искам. Аз съм тази част от теб, която не си забранява нищо. Аз ти подарих този сън. Няма закон, който да забранява бляновете. След известно време ти срещна Изабел на някакво вечерно гости и я заговори за първи път.

— Откъде знаете това?

— Защото аз съм ти, Жером. Беше ти забавно да разговаряш кротко с тази, която бе изнасилвал насън. Успя да ѝ се харесаш. Жените те харесват, когато ме прикриваш успешно.

— Вие сте напълно невинни. Убили сте жена ми, а сега се опитвате да убедите себе си, че аз съм убиецът, за да се оневините.

— А защо прекарах часове да те убедя в моята вина?

— Луд човек. Не може да се търси логика в думите на един луд.

— Не прекалявай с обидите. Не забравяй, че съм ти.
— Ако вие сте аз, защо съм избрал да сте холандец?
— За да може по-лесно да се разграничаваме. Вече ти го казах.
— Но защо холандец, а не патагонец или банту?
— Било е по-лесно. Мозъкът ти не можеше да измисли патагонец или банту.
— А откъде иде тоя янсенистки делириум? Аз изобщо не съм религиозен.
— Това само доказва, че си отхвърлил една мистична твоя личност.
— Стига с тая евтина психоанализа!
— Виж само как реагираш, когато ти кажат, че отхвърляш нещо от себе си.
— Тази теория е кошчето за боклук на двайсети век.
— Тя обаче обяснява появата на определен тип убиец от двайсети век — това си ти.
— Да си представим за секунда, че този убиец е жалък, патетичен, гротескен.
— Нали точно това ви казах преди малко, всеки си има престъпниците, които заслужава. Съжалявам, мой бедни Жером, но ти не си Джак Изкормвача. В теб можех да живея само аз.
— В мен няма място за вас!
— Знам, трудно е да се преглътне.
— Ако е вярно, аз трябва да съм доктор Джекил в разговор с мистър Хайд.
— Не се ласкай. Не си доктор Джекил, а чудовището, което съдържаш, е далеч от възхитителния мистър Хайд. Ти не си голям и обсебен учен, а дребен търговец като безброй други. Единственото ти достойнство е била жена ти. Вдовството е твоята единствена добродетел.
— Защо убихте Изабел?
— Виж ти! Преди малко не искаше да вярваш, че аз съм убиецът. Откакто ти подхвърлих въглена на вината, ми вярваш без проблем, даже питах защо съм го направил. Вече си готов на всичко, само и само да се мислиш за невинен.
— Отговорете: защо я убихте?

— Не отговарям на лошо зададени въпроси. Трябваше да попиташ: „Защо убих жена си?“.

— Този въпрос е безпочвен.

— Значи все още не вярваш, че аз съм ти?

— Никога няма да повярвам.

— Странна е тази религия на аза. „Аз съм аз и нищо друго. Аз съм аз и значи не съм столът, на който седя, нито дървото, което гледам. Аз съм различен от целия свят и съм ограничен от границите на моето тяло и на моя дух. Аз съм аз, значи не съм този господин, който минава, особено ако този господин е убиецът на жена ми“. Странно кредо.

— Странно, да.

— Питам се какво правят хората от твоята порода с мислите си. Сигурно те обърква този поток, който идва и си отива, който може да влезе под кожата на всеки. При това, този поток извира от собствения ти мозък и заплашва да срине преградите. За щастие повечето хора са му намерили начина — не мислят. За какво им е да мислят? Оставили са това на специалистите, тоест на философите и поетите. Доста е удобно, още повече че не сме длъжни да се съобразяваме с техните изводи. Така че някой прекрасен философ отпреди три века да може твърди, че азът е непоносим или някой поет от миналия век да внушава, че азът, това е другият. Красиво и подходящо за салонни разговори, но с нищо не смущава удобната ни сигурност: аз съм аз, ти си ти и всеки да си стои вкъщи.

— Ето доказателството, че вие не сте аз — на вас ви е лесно да говорите.

— Така се случва, когато дълго време сме принуждавали вътрешния враг да мълчи, но когато успее да отхвърли намордника, вече никой не може да го спре.

— Друго доказателство, че вие не сте аз: преди малко като си запуших ушите, не ви чувах.

— В това отношение ти си постигнал много повече — не ме чуваше десетки години, без въобще да си запушваш ушите.

— Освен това не познавам янсенизма и други подобни неща. Вие сте по-начетен от мен.

— Не. Аз съм просто онази част от теб, която не забравя нищо. Това е единствената разлика между нас. Ако хората имаха добра памет,

щяха да се чуват как говорят за неща, които са смятали, че не познават.

— А и не обичам фъстъчено масло.

Текстор избухна в смях.

— Е, това се казва доказателство!

— Обаче е вярно — фъстъченото масло ме ужасява. Какво ще кажете за това? Малко ви е трудно да отговорите, нали?

— Ще ти кажа нещо. Тази част от теб, която си мисли, че не обича фъстъчено масло, е същата, на която й текат слюнките пред хотдога на булевард Менилмонтан, но не смее да си го купи.

— Какви ги дрънкате?

— Когато един господин ходи на делови обеда, където му сервира калкан със зеленчуци и други префинени ястия, той се прави, че не познава онзи селяндур в себе си, който си мечтае да се натъпче с оплюваните от него простотии като фъстъчено масло и хотдог. Ти ходеше често с жена си на гробищата Пер Лашез. Тя обожаваше гледката на тези хубави дървета, подхранени от мъртвите, както и гробовете на млади, обичани момичета. Ти пък беше развълнуван от миризмата на кренвирши, която идва отсреща. Естествено, по-скоро би приел да умреш, отколкото да си го признаеш. Но аз съм онази част от теб, която си позволява всичко, което й изглежда привлекателно.

— Каква лудост!

— Грещиш, че се срамуваш от нещо толкова симпатично.

— От нищо не се срамувам, господине.

— Ти обичаше Изабел, нали?

— Все още я обичам лудо.

— И смяташ, че можеш да оставиш на другото привилегията да я убие?

— Това не е привилегия.

— Този, който я е убил, я е обичал най-силно.

— Убил я е този, който не я е обичал както трябва.

— Но я е обичал много силно.

— Никой не я е обичал по-силно от мен.

— Точно това казвам.

— Чакайте да видим. Вие май сте маниакален садист, който разполага със сведения за всеки вдовец, чиято жена е била убита. Вашата страст е да преследвате нещастника, за да го убедите в неговата вина, като че ли и без това не му стигат страданията.

— Това би било работа за аматьори, Жером. За да измъчваш добре, трябва да си избираш една-единствена жертва.

— Съгласете се в такъв случай, че вие не сте аз.

— Аз съм онази част от теб, която те разрушава. Всичко, което се развива, увеличава капацитета си за саморазрушение. Аз съм този капацитет.

— Уморявате ме.

— Запуши си ушите.

Ангюст го направи.

— Забеляза ли? Този път не става.

Жером затисна още по-силно ушите си.

— Не упорствай. Сам знаеш, че няма да издържиш дълго време. Защо вдигаш така ръцете си? Човек би помислил, че те заплашват с револвер. Запуши си ушите отдолу, с лакти пред гърдите, така може да се издържи по-дълго. Да беше знаел това преди малко! Чудя се как не се сети, но това вече е без значение.

Ангюст, отвратен, свали ръце.

— Разбираш ли, че ти си аз. Гласът, който чуваш, идва от главата ти. Няма къде да избягаш от моите речи.

— Десетки години съм живял, без да ви чувам. Ще намеря някакъв начин да ви обуздая.

— Няма да намериш. Обречен си. Къде беше на 24 март 1989-а към седемнайсет часа? Знам, полицията вече те е питала за това.

— Тя беше в правото си.

— Аз имам право на всичко.

— След като знаете, че полицията вече ме е питала, сигурно знаете и отговора.

— Да, бил си на работа. Слабо алиби, но полицаите са ти повярвали. Повярваха на клетия, съсипан съпруг.

— Говорете каквото искате, аз не съм убил Изабел.

— Нямах достойнство. Предлагат ти се две роли: едната на невинна жертва, другата на убиец, а ти избираш да нямаш нищо изобщо.

— Нищо не избирам. Придържам се към реалността.

— Каква реалност? Това шега ли е? Ще посмееш ли да ми кажеш право в очите, че си спомняш да си прекарал въпросния следобед в кабинета си?

— Да, много добре си спомням!

— Ти си по-тежък случай, отколкото си мислех.

— А вие? През цялото време си променяте мнението! Какъв е бил този дълъг разговор, който казвате, че сте имали с Изабел?

— Ти си имал много други фиктивни разговори с нея. Когато човек обича някого, той разговаря с него в мислите си.

— А вашето минало? Вашите самоубили се родители, мисленото убийство на вашия съученик, храната за котки? Какво беше всичко това?

— Ти си готов да измислиш каквото и да е само за да се убедиш, че съм някой друг.

— Прекалено лесно е. С подобни аргументи можете да пробутате всякакви измислици.

— Нормално, аз съм дяволската част от теб. Дяволът има отговор за всичко.

— Обаче това не го прави убедителен. А пътуването до Барселона? Вие ли го измислихте?

— Не, не. Аз се заех само със закъснението на полета. Не съм се обаждал на шефа ти.

— А защо преди малко излъга?

— За да те накарам да реагираш. Ако ме беше убил тогава, щеше да си спестиш всички тези разкрития.

— Защо на летището?

— Заради принудителното чакане с неопределен срок — нямаше къде да мърдаш. Хората като теб могат да бъдат притиснати само в непредвидени ситуации. Освен това тази сутрин десетгодишнината докосна съзнанието ти за миг. Така че беше узрял да видиш истината. Отсега нататък вирусът е в умствения ти компютър. Вече е твърде късно. Затова ме чуваш, дори когато си запушваш ушите.

— Разкажи ми тогава какво точно се случи.

— Колко си нетърпелив изведнъж!

— Ако съм убил Изабел, бих искал да знам защо.

— Защото я обичаше. Всеки убива това, което обича.

— Значи така, прибрал съм се вкъщи и съм надупчил с нож корема на жена ми без никаква причина.

— Никаква друга освен любовта, която погубва всичко.

— Безсмислени красиви фрази.

— За мен не са безсмислени, а аз съм ти. Не бива да се лъжем — даже и най-влюбените мъже, особено те, един ден, макар и за миг, пожелават да убият жените си. Този миг съм аз. Повечето хора успяват да заглушат у себе си това подмолно същество, дори започват да вярват, че то не съществува. Твоят случай е още по-специален — ти никога не си срещал убиеца, който живее в теб. Както не си срещал и нелегалния лапач на хотдог, нито мечтаещия за изнасилване в гробищата нощем. Днес ти се изправяш срещу него. И първата ти реакция е да не му повярваш.

— Нямате никакво материално доказателство за това, което твърдите. Защо да вярвам на думите ви?

— Материалните доказателства са нещо толкова просташко и глупаво, че по-скоро накърняват истината, отколкото да я укрепват. За сметка на това, какво би казал за следната история: в петък, 24 март 1989-а, към седемнайсет часа, ти се прибра вкъщи по-рано от обикновено. Изабел не се изненада много, но й се стори доста странен. И с основание — за първи път се срещаше с Текстор Тексел. Хем беше ти, хем не беше. Теб жените те харесват, мен не. Затова и Изабел недоумяваше какво в теб така внезапно я отблъсна. Ти не говореше, само я наблюдаваше с перверзни очи — с моите. Прегърна я. Тя се измъкна от ръцете ти с отвращение. Ти отново я прегърна. Тя се отдалечи, за да ти стане ясно, че няма смисъл да настояваш. Седна на канапето и не те погледна повече. Ти не можеш да понесеш, че тя не иска да има нищо общо с Текстор Тексел. Отиде в кухнята и взе най-големия нож. Приближи се до нея, тя нищо не заподозря. Заби ножа няколко пъти. От нея не излезе нито звук.

Тишина.

— Не си спомням — упорстваше Жером.

— Хубава работа! Аз пък си спомням.

— Преди малко развихте друга версия. Сигурно има и трета, и четвърта.

— Разказах ти първо версията на Текстор Тексел, която не противоречи на тази на Жером Ангюст. Жена ти те презря този ден, защото съзря у теб чудовището, мечтаещо за насилие. Твоята версия е безмълвна, моята слага субтитри на немия диалог, който Текстор Тексел води с Изабел. В моята версия става дума за Адам и Ева. И в библията има две версии за тяхната история. Едва приключил разказът

за грехопадението, и започва вторият, от друг ъгъл. Като че ли разказвачът се е забавлявал по този начин.

— На мен не ми е забавно.

— Какво да те правя. След убийството ти взе ножа и се върна на работа. Там спокойно влезе отново в кожата на Жером Ангюст. Всичко си беше на мястото. Чувстваше се щастлив.

— Тогава за последен път в живота си бях щастлив.

— Към двайсет часа се прибра вкъщи като всеки друг нормален служител, доволен, че уикендът започва.

— Отворих вратата и видях ужасната гледка.

— Която вече познаваше, защото бе твое дело.

— Нададох отчаян вик. Съседите пристигнаха. Те повикаха полицията, която ме разпита. Не бях на себе си, бях оглупял. Никога не намериха виновника.

— Като ти казвам, че си извършил идеалното убийство!

— Най-противното.

— Не се превземай. Вижте го само, почтеният мъж, който изведнъж разбира, че е убил жена си, и се вживява в ролята на долен тип. Не забравяй, че си просто един аматьор.

— Който и да сте, вие или аз, мразя ви!

— Още ли се съмняваш? Обади се тогава на своята секретарка.

— Защо?

— Изпълнявай!

— Искам да знам!

— Ако продължаваш така, ще ѝ се обадя аз.

Ангюст извади мобифона си и набра номера на секретарката.

— Катрин? Жером е на телефона. Надявам се, че не ви безпокоя.

— Кажи ѝ да погледне под купещата документи в последното чекмедже на бюрото ти долу вляво.

— Бихте ли ми направили една услуга? Погледнете под документите в последното чекмедже вляво. Благодаря ви, ще чакам така.

— Какво мислиш, че ще намери скъпата ти Катрин?

— Нямам идея. Не съм отварял това чекмедже от... Ало, Катрин? А!... Благодаря ви. Бях го изгубил преди известно време. Съжалявам, че ви обезпокоих. До скоро виждане.

Ангюст затвори пребледнял.

— Е, така е — усмихна се Текстор. — Ножът се намира в дъното на това чекмедже от десет години насам. Браво, беше безупречен. Гласът ти остана овладян. Катрин не е разбрала нищо.

— Това не е доказателство. Вие сте сложили ножа там!

— Да, аз.

— Виждате ли, признавате!

— Винаги съм го признавал.

— Възползвали сте се от някое отсъствие на Катрин и сте се вмъкнали в кабинета ми...

— Спри. Аз съм ти. Нямам нужда да се промъквам, за да вляза в кабинета ти.

Ангюст се хвана за главата.

— Но ако вие сте аз, защо тогава нямам никакъв спомен от това, което разказвате?

— Не е нужно да си спомняш. Аз си спомням заради тебе.

— Имам ли други престъпления?

— Това не ти ли стига?

— Не бих искал да криете нищо повече от мен.

— Спокойно. В живота си си обичал само Изабел. Така че само нея си убил. Срещна я на гробищата и после я изпрати пак там.

— Не мога да повярвам. Не можете да си представите как я обичах.

— Знам. Аз също. След като не можеш да повярваш, скъпи ми Жером, не забравяй, че има едно последно и сигурно средство да се увериш.

— Така ли?

— Не се ли сещаш?

— Не.

— Въпреки че ти го предлагам от доста време.

— Да ви убия?

— Да. Ако останеш жив, след като ме убиеш, значи не си извършил убийството на Изабел.

— Но ще съм убил вас.

— Това е рискът.

— Значи рискувам живота си.

— Тавтология. Рискът е самият живот. Човек не може да рискува друго освен живота си. А който не рискува, не живее.

— Да, но ако рискувам, ще умра.

— Още повече ще умреш, ако не рискуваш.

— Вие май не разбирате. Ако ви убия и се окаже, че вие не сте аз, ще прекарам остатъка от живота си в затвора!

— А ако не ме убиеш, ще прекараш остатъка от живота си в много по-противен затвор: твоя мозък. Няма да престанеш да се питаш мъчително ти ли си убил жена си.

— Но ще бъда свободен.

Текстор се задави от смях.

— Свободен? Ти? Намираш, че си свободен? При твоя съсипан живот, при твоята работа? И ти наричаш това свобода? Не знаеш какво те чака. Мислиш ли, че ще бъдеш свободен през тези дълги нощи, в които ще се опитваш да отблъснеш живеещия в теб престъпник? Що за свобода е това?

— Какъв кошмар — поклати глава Ангюст.

— Да, кошмар, но от който има изход. Един-единствен изход. За щастие съвсем сигурен.

— Който и да сте, вие ме поставихте в най-сатанинската ситуация на света.

— Сам се постави в нея, драги.

— Престанете да ми говорите така фамилиарно! Непоносимо е!

— Господин Жером Ангюст е прекалено изискан, за да му се говори на ти.

— Съсипахте ми живота. Това не ви ли стига?

— Странно как хората имат нужда да обвиняват другите за пропадналия си живот, когато те самите са си го провалили без чужда помощ.

— Млъкнете.

— Ти май не обичаш да чуваш истината, а? А всъщност знаеш, че съм прав. Знаеш, че ти си убил жена си. Чувстваш го.

— Нищо не чувствам!

— Ако се съмняваше поне малко, нямаше да си в такова състояние.

Тексел се изсмя.

— Забавлявате ли се?

— Ако можеше да се видиш отстрани. Страданията ти са толкова жалки.

Бясна омраза се надигна в Ангюст. Гейзер от яростна енергия избликна от корема му към зъбите и ноктите. Той скочи и сграбчи своя враг за реверите на сакото.

— Още ли се смеете?

— Тържествувам!

— Не ви ли е страх от смъртта?

— А теб, Жером?

— Вече от нищо не ме е страх!

— Време беше.

Ангюст захвърли Тексел към близката стена. Не му пукаше за зяпачите наоколо. Само той и омразата му имаха значение.

— Още ли се смеете?

— Все още ли ми говориш на ви?

— Пукни!

— Най-последно! — възторжено извика Текстор.

Ангюст грабна главата на своя враг и я заблъска о стената. При всеки удар, който размазваше този противен череп, той крещеше: „Свободен! Свободен! Свободен!“.

Не спираше. И пак ликуваше.

Когато черната кутия на Текстор се пръсна, Жером изпита дълбоко облекчение.

Пусна тялото и си тръгна.

На 24 март 1999 година пътниците, които чакаха полета за Барселона, присъстваха на спектакъл без име. На третия час от дългото чакане един от пътниците стана от мястото си и заблъска главата си в стената. Движеше го такава непомерна ярост, че никой не посмя да се намеси. Това продължи, докато настъпи смъртта.

Свидетелите на това неокачествимо самоубийство уточниха един детайл. При всеки удар човекът надавал вик. И този вик бил:

— Свободен! Свободен! Свободен!

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.